

21. Oscar Schlemmer'in hareketli tasarım yaklaşımının Robert Wilson'ın sahne tasarımı üzerindeki etkisi

Memet Ali ZEREN¹

APA: Zeren, M. A. (2023). Oscar Schlemmer'in hareketli tasarım yaklaşımının Robert Wilson'ın sahne tasarımı üzerindeki etkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 345-355. DOI: 10.29000/rumelide.1342111.

Öz

20. yüzyılın önemli öncü sanatçılarından biri olan Oscar Schlemmer, Bauhaus sanat ve tasarım hareketine sanatsal, performatif ve teorik alanlardaki katkılarıyla bilinmektedir. Sanatçı performans sanatında, geleneksel hikâye anlatımı yerine görsel ve sembolik unsurlara dayanan, anti-Aristotelesçi bir yaklaşım gösterir. Bununla birlikte anlatsal olmayan bir ifade biçiminin yaratılmasını vurgulayan, zamanına göre yenilikçi bir sanatçı ve tasarımcıdır. Sanatçının performans sanatındaki temel yaklaşımı, insan bedeninin uzaydaki hareketine odaklanmaktır. Schlemmer, oyuncular ve mekânın canlı tasvirini kullanarak temsili olmayan ve anti-mimetik bir tiyatro yaratmayı amaçlar. İnsan bedenini geometrik bir alanda yapay bir figür haline getirerek insanlığın evrensel bir sembolü olarak resmedip, kendi çağına yenilikçi bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşımıyla sahne sanatlarına yeni bir bakış açısı sunarak kendinden sonra gelen birçok sanatçıyı etkilemiştir. 1970'lerde yükselen yeni performans temsillerinin yanı sıra günümüz performanslarında da Schlemmer'in etkisi devam etmektedir. Schlemmer'in bu yenilikçi yaklaşımından etkilenerek kendi özgün performatif estetiğini oluşturan çağdaş sanatçılardan birisi de Robert Wilson'dır. Bu çalışmada, Oscar Schlemmer'in hareket ve tasarım teorilerinin Robert Wilson'ın sahne tasarım stili üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemlerinden içerik ve yapı analizi kullanılarak Schlemmer'in önemli performanslarından biri olan Triadic Ballet'nin sahnelenme biçiminin Wilson'ın sahne tasarımı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bunun yanı sıra Wilson'ın günümüz çağdaş sahne tasarımıdaki yaklaşımı hakkında derinlemesine araştırma yapılmıştır. Araştırmanın amacı günümüz sanatına önemli etkisi olan Wilson'ın, Schlemmer'in teorilerini kendi pratiğine nasıl dahil ettiğini göstermek ve sanatçının iki boyutlu sahneleme anlayışının çözümlemesini yapmaktır.

Anahtar kelimeler: Oscar Schlemmer, Robert Wilson, sahne tasarımı, performans sanatları, Triadic Ballet

The influence of Oscar Schlemmer's approach to motion design on Robert Wilson's stage design

Abstract

Oscar Schlemmer, one of the 20th century's most important avant-garde artists, is known for his artistic, performative, and theoretical contributions to the Bauhaus art and design movement. The artist shows an anti-Aristotelian approach based on visual and symbolic elements instead of conventional storytelling in his performance art. However, he is an innovative artist and designer for his time, emphasizing the creation of a non-narrative form of expression. His basic approach to performance art is to focus on the movement of the human body in space. Schlemmer aims to create

¹ Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Temel Sanat Eğitimi Anasanat Dalı (İzmir, Türkiye), memzeren@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9928-2607 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 27.05.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1342111]

a non-representational and anti-mimetic theater using actors and a live depiction of space. By turning the human body into an artificial figure in a geometric space and depicting it as a universal symbol of humanity, he brought an innovative approach to his era. With this approach, he offered a new perspective on the performing arts and influenced many artists who came after him. In addition to the new performance representations that emerged in the 1970s, Schlemmer's influence continues in today's performances. Robert Wilson is one of the contemporary artists who, influenced by Schlemmer's innovative approach, has created his unique performative aesthetic. This study analyzes the influence of Oscar Schlemmer's movement and design theories on Robert Wilson's stage design style. In this context, by using content and structure analysis from qualitative research methods, the effect of the staging of Triadic Ballet, one of Schlemmer's important performances, on Wilson's stage design was investigated. In addition, in-depth research was conducted on Wilson's approach to contemporary stage design. The research aims to show how Wilson, who has a significant influence on contemporary art, incorporates Schlemmer's theories into his practice and to analyze the artist's two-dimensional staging approach.

Keywords: Oscar Schlemmer, Robert Wilson, stage design, performing arts, Triadic Ballet

Giriş

Oskar Schlemmer (1888) insan formuna dair soyut ve hassas resimlerinin yanı sıra avangart performans prodüksiyonlarıyla tanınan Alman ressam, heykeltıraş, koreograf ve tasarımcıdır. Schlemmer, saf soyutlama ile temsili sanat arasındaki boşluğu doldurma konusunda çalışmalar yapmıştır. Çalışmaları ağırlıklı olarak soyut olsa da resim, heykel ve performanslarında insan vücudunun fiziksel yapısına dair unsurları korumuştur. Sanatçı Almanya'da 1919'dan 1933'e kadar faaliyet gösteren etkili bir modernist sanat okulu olan Bauhaus hareketinin bir parçası olmuştur. Schlemmer'in çalışmalarında geometrik şekilleri kullanması ve insanlarla makineler arasındaki ilişkiye olan ilgisi kendi dönemi içerisinde oldukça önemli bir özgünlük olduğu söylenebilir. Sanatçı beden, şekil, renk ve mekân arasındaki ilişkiyi 'sanatsal metafizik matematik' olarak araştırarak bu terimi resim, heykel ve sahne tasarımı alanlarındaki çalışmalarını tanımlamak için kullanmıştır. Schlemmer'in çalışmaları, geometrik şekilleri kullanması ve insanlarla makineler arasındaki ilişkiye duyduğu ilgiyle karakterize edilmiştir (Theartstory, 2023). Schlemmer'in performans sanatına yenilikçi yaklaşımı ve geometri ile soyutlamayı bir arada kullanması, sanat ve tasarım dünyası üzerinde kalıcı bir etki yaratmıştır. Çalışmaları, özellikle performans sanatı, dans, tiyatro alanlarında sayısız sanatçı ve tasarımcıyı etkilemiştir. Schlemmer'in kendisinden sonra gelen sanatçıları etkilemesinin en önemli unsurlarından biri de Triadic Ballet'i yaratmasıdır. Bu avangart performans, geometrik şekilli kostümler ve soyut sahne tasarımını içermektedir. Bu performans biçiminde Schlemmer'in oyuncularını oldukça stilize bir şekilde hareket ederek hem eğlenceli hem de sofistike yeni bir ifade biçimi yaratmışlardır. Triadic Ballet, modern dans ve performans sanatının gelişiminde ve sahnelemede yenilikçi olması nedeniyle önemli bir etkiye sahiptir. Schlemmer'in insanlar ve çevreleri arasındaki ilişkiye olan ilgisinin tasarım alanında da kalıcı bir etkisi olmuştur. Sanat ve tasarımın pratik bir amaca hizmet etmesi gerektiğine inanmış hem estetik açıdan hem de işlevsel eserler yaratmaya çalışmıştır. Bu yaklaşım, nesiller boyu tasarımcıları, özellikle de endüstriyel tasarım alanıyla ilgilenenleri geometrik soyutlama ve yeni anlatı olanakları açısından etkilemiştir.

Schlemmer'in fikirlerinden etkilenen çağdaş sanatçılardan biri de Robert Wilson'dır. Bu çalışmada, Triadic Ballet'ye odaklanılarak Schlemmer'in hareket ve tasarım teorilerinin Wilson'ın sahne tasarım stili üzerindeki etkisi üzerine araştırma yapılmıştır. Çalışmanın gövdesi 2 bölümden oluşturulmuştur.

İlk bölümde Oscar Schlemmer'in sanatçı ve tasarımcı özelliğine dair bilgiler verilmiştir. Sanatçının hareket ve tasarım teorilerinden oluşan bu bölümde 'hareket tasarımı' kavramına ve sahnelemede mekanik ve koreografik hareketlerin kullanımına odaklanarak Schlemmer'in hareket ve tasarım teorilerine genel bir bakış sağlanmıştır. Bunun yanında Schlemmer'in performanslarında mekânın önemi ve zıtlıklarla tanımlanan evrensel bir sembolde yapay, geometrik bir varlık olarak insan vücudunun rolü tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise çağdaş Amerikan tiyatro yönetmeni ve sahne sanatçısı olan Robert Wilson'ın performatif anlayışında sahne tasarımı ve sahneleme planı incelenmiştir. Bu bağlamda Robert Wilson'ın prodüksiyonlarında Oscar Schlemmer'in sahne, ışık ve kostüm tasarımı üzerindeki etkileri üzerine Robert Wilson'ın oyunları örnek olarak verilmiştir. Yine bu bölümde, Schlemmer'in kuramsal ve pratik belirlemelerinin Wilson'ın sahne tasarım stilini nasıl etkilediğinin bir örneği olarak 'Triadic Ballet' analiz edilmiştir. Ayrıca, Schlemmer ve Wilson'ın 'Triadic Ballet'si arasındaki ilişkiyi anlamak için, mekân kullanımı, koreografi ve kostüm tasarımına odaklanılarak iki yapım arasındaki benzerlikler ve farklılıklar analiz edilmiştir.

1. Oscar Schlemmer ve 'Hareket Tasarım' Teorisi

Bauhaus okulu genel olarak modernist tasarım üzerine tanınmış olsa da sahne sanatları üzerinde bıraktığı etki açısından da önemli ölçüde etkiye sahiptir. Bu etkiler Oscar Schlemmer'in (1888-1943) yeni ve deneysel çalışmalarıyla ilişkilidir. Bauhaus Tiyatrosu, Oscar Schlemmer'in performansa yönelik teorik ve pratik çalışmalarıyla kendi özgün kimliğini kazanmıştır. Schlemmer'in performans sanatlarına olan yaklaşımı oldukça deneyseldir. Schlemmer yöneticiliğindeki Bauhaus sahne atölyesi, klasik Alman Dışavurumcu estetik anlayışının dışında tavır sergilemiştir. Schlemmer, zamanının genel eğilimlerinin aksine, performansta soyutlamayı keşfeden ilk sanatçı olduğu söylenebilir. Schlemmer'in Bauhaus sahnesinde tasarladığı performans sayısı az olmasına rağmen kendinden sonraki sanatçılar için önemli bir kaynak oluşturmuştur. (Lahusen, 1986).

Schlemmer'in çalışmalarında insanın hareketinin merkez olduğu ve her şeyin ölçüsü olduğu varsayılabilir. Sanatçıda insanın doğasında bir düzen özlemiyle birlikte hem kendi içindeki mekanik yasaları hem de kendisini çevreleyen uzayla ilişkisini yöneten yasaları analiz etme arzusu vardır. Teknoloji bu düzen arzusundan doğmuştur ve her zaman insanın kendisiyle ilişkilendirilebilir. Bu nedenle, modern sanatçının teknolojiyi kabulü, Schlemmer'in açıkladığı gibi, geleneksel sanatçıların ilkeleriyle hiçbir şekilde çelişmez. Sanatçının bu kullanım üzerine olan belirlemesi şöyledir (Schlemmer, 1978, s.118):

Günümüz sanatçıları makineyi, teknolojiyi ve organizasyonu takdir ettiklerinde, belirsizlik yerine kesinlik istediklerinde, bu kaostan kaçış ve biçime duyulan özlemden başka bir şey değildir. Ve sanatta yeni tezahürlerden ziyade eskiye döndüklerinde, o zaman gelenek ve yasayı onurlandırır. Stravinsky Bach ve Pergolesi'ye geri döndüğünde, Busoni Mozart'a döndüğünde ya da resim büyük ölçekte temsile geri döndüğünde, bu en güvenli temele geri dönüşten başka bir şey değildir: geleneğe (Schlemmer, 1978, s. 118).

Sanatçıya göre, 'biçim' tüm sanatlarda esastır; ancak insani durumun kendisi için temel olduğundan asla insana yabancı değildir. Oskar Schlemmer'in kendisi sahne sanatları eğitimi almamış olmasına ve Bauhaus'ta klasik bale dersleri olmamasına rağmen, bazı hareket tasarımlarını bale tekniğine dayandırmıştır. Schlemmer hareket tekniğine yenilik yapmamıştır; ancak performansın potansiyeline sahip olduğu sadelik ve okunaklılığa değer vermiştir. Bu açıdan Schlemmer'in teorileri Bauhaus'un genel felsefesiyle uyum içindedir. Bauhaus'ta geleneksel el sanatları müfredatın önemli bir parçası olmuş ve bu ekol hiçbir şekilde modern teknolojiye karşı durmamıştır. Bauhaus ekolündeki eğitim yaklaşımında sanatçıyı kaos ve karmaşadan kurtarmak için teknik ve biçim netliği vurgulanmıştır. Bu ekole göre

sanatçının eserini insanlıktan çıkaran teknoloji değil, dekorasyon ve süslemeye aşırı düşkünlüktür. Bununla birlikte Bauhaus sanatçıları formun kendisinin düşüncelerimizi ve duygularımızı şekillendirebileceğini savunmuşlardır. Walter Gropius bu olguyu şöyle yorumlamıştır; “zihnin bedeni dönüştürebileceği doğruysa, yapının da zihni dönüştürebileceği aynı derecede doğrudur” (Gropius, 1961, s. 14). Bu açıdan Bauhaus sanatçıları için, genellikle en sade haliyle biçimle başlamak mantıklı olmuştur. Onlara göre sanat eseri yaratıldıktan sonra anlamını analiz etme girişiminde bulunulabilir. Oskar Schlemmer'in çalışmaları bu basitlik arayışının bir sonucudur. Schlemmer'e (Schlemmer, 1978, s.118) göre:

Ben 'bir, üç' ve ABC ile başlamaktan yanayım, çünkü sadeliğin her önemli yeniliğin kök saldığı büyük bir güç olduğunu düşünüyorum' ve 'Dans hareketleri kişinin kendi hayatıyla, ayakta yürümesiyle başlamalı, sıçrama ve dansı daha sonraya bırakmalıdır.

Schlemmer'in 'Triadic Ballet'si bu teoriyi mükemmel bir şekilde örneklendirmiştir. Dans hareketi açısından hareket çok basittir. Dansçıları temel klasik adımlar kullanılsa da bale virtüöziteden tamamen yoksundur. Schlemmer bunun yerine, kostümlerin şekilleri ve dansçıların hareketleriyle mükemmel bir uyum içinde olan, büyük bir netliğe sahip zemin desenleri yaratmaya odaklanmıştır. Bu basitlik ve açıklık arayışı, onu insanın mekânını, verimliliğini ve bunların dansa tercümesini yakından incelemeye yöneltmiştir. Bu açıdan Schlemmer'in performans anlayışında 'insansızlık' durumunun söz konusu olduğu söylenebilir. Schlemmer öğrencilerine sık sık kuklaların hareketlerini taklit ettirmiştir. Onun anlayışına göre oyuncuların böylece geleneksel tarzlardan tamamen farklı jestleri keşfetmeleri sağlanmıştır. Bunun yanında, dansçıyı teknolojik çağı temsil edecek yeni semboller yaratma çabasına indirmek istememiştir. Bu yeni semboller arasında oyuncu, mekanik bir figür olabilir, ancak bu figür asla insan dansçının yerini alamaz. Schlemmer'e göre; makineleşme, insanı sahnede sunmak için sadece birkaç seçenektir. Ona göre, makineleşme çağımızın bir parçası haline gelmiştir, ancak asla ayrıcalıklı bir seçenek olamaz. Schlemmer (Schlemmer, 1987, s.17) makineleşmeyi şöyle tanımlamıştır:

Artık hayatın ve sanatın her alanında hak iddia eden amansız bir süreç. Makineleştirilebilecek her şey makineleştiriliyor. Sonuç: makineleştirilemeyecek olanın farkına varmamız.

Schlemmer, mekanik tiyatronun yanı sıra, soyut biçimselden komik, yüce, politik ve meta-fiziksel tiyatroya kadar uzanan çok sayıda başka tiyatro biçimlerinde de üretimler yapmıştır. Tüm çalışmalarının merkezinde insan vardır. Ona göre insan kavramı geleneksel tiyatronun büyük ölçüde ihmal ettiği farklı şekillerde keşfedilmelidir. Schlemmer, Weimar ve Dessau Bauhaus'ta Sahne Atölyesi direktörü olarak görev yaptığı yıllarda, Bauhaus'un savaş arası yıllarda performans yapımına yaptığı son derece etkili katkıyı özetleyen bir dizi tiyatro eseri, dans, sirk gösterisi, kabare ve Fasching partisi tasarlamıştır. Bauhaus'taki pek çok meslektaşı gibi (Kandinsky ve Paul Klee dahil) Schlemmer de ilk olarak soyut mekânın insan bedenine göre uyarlanıp uyarlanmaması gerektiği sorusuyla uğraşmıştır. Bunun yanı sıra Schlemmer, kendine mekânın doğanın taklidine mi dönüştürülmesi gerektiğini, yoksa tersine insan bedeninin soyut mekânın kalıbında yeniden mi şekillendirileceği problemi üzerine uğraşmıştır. Schlemmer bu soruyu, Kandinsky'nin iddia ettiği gibi soyutlamanın soyutlama uğruna elde edilemeyeceğini savunarak çözmüştür (Sutil, 2014). Schlemmer'e göre geometrik soyutlama insan bedenine özgü şekillerden çıkarılmalıdır; örneğin elin açılmış parmakları yıldız formunda veya katlanmış kolların sonsuzluk işaretine benzer şekilde olmalıdır. Başka bir deyişle Schlemmer, somutlaştırılması ve hissedilmesi gereken matematiksel nesnelere 'geometri, Altın Bölüm, orantı kanunları' diye adlandırdığı bu bölümleri şöyle açıklamıştır (Schlemmer, 1990, s.142):

...Deneyimlenmedikleri sürece cansız ve verimsizdirler, dokunmalı ve hissetmeliyiz. Kendimizi Tanrı'nın mucizelerine teslim etmeliyiz. Orantılar, matematiksel ilişkilerin muhteşemliği ve yasalarımızı sonuçlardan türetiyoruz.

Oskar Schlemmer çalışmalarında büyük oranda matematiğin gücünden faydalanarak sahne üzerinde soyutlama yapmıştır. Schlemmer'in hareket halindeki matematiğinin dili zorunlu bir dil olmaktan ziyade, hareket halindeki kişinin öğrenme yoluyla doğal olarak ve kendi kendine ürettiği bir dildir. Schlemmer'e göre, orantılı ve simetrik bedenlere sahip olduğumuz gerçeği göz önüne alındığında bedenlerimiz uzayda hareket eder. Sanatçıya göre hareket halindeki matematik insan vücudunun doğasında var olan matematikle paralellik gösterir (Sutil, 2014). Schlemmer, sanatı hayatın içinde kullanmak ve algılamak için matematikten yararlanmıştır. Schlemmer, sanatsal ve kültürel bir his yaratacak olan ve 'Baletik Matematik' olarak adlandırdığı bir performans alanı geliştirmiştir. Bu yeni estetik yaklaşımı şöyle ifade etmiştir (Gropius, 1961, s. 95):

Modern sanatçılar, entelektüel olmayan ve irrasyonel düşünce biçimlerinde orijinal ve ilksel bir dürtü aramanın yanı sıra, 'göreliliğin yeni matematiğini' keşfettiler. Şöyle devam etti: 'bu iki bilinç biçimi de- insan duygusu bir makine olarak ve yaratıcılığın en derin kuyularına dair bir içgörü olarak tek ve aynı özlem'.

Schlemmer performansa dair temel ilkeler belirlemiştir. Bunlar: beden, mekân, hareket, fiziksel/maddi unsurların sentezi dünya, metafizik ve manevi boyutlardır. Schlemmer'in ilkeleri koreografik performansın bir mekân içinde yer almasıyla ilgilidir. Bu durum sadece sahneyi değil, aynı zamanda bütün bir alanı da kapsamaktadır. Bu yerleştirme biçimi 'performans alanının arkitektonik bir şekilde ele alınmasını' talep etmektedir (Sutil, 2014). Schlemmer, düzlem geometriyi ya da iki boyutlu uzamı (iki boyutlu dansçının üzerinde hareket ettiği yüzey veya zemin) üç boyutlu, katı geometrisi ile hareket eden beden olarak tasarlamıştır. Bu bağlantı özellikle Schlemmer'in sanatsal vizyonunun merkezinde yer almıştır. Bu açıdan Schlemmer'in danslarının çoğu dansçı ve kompozisyon arasındaki matematiksel ilişki üzerine inşa edilmiştir. Düzlem ve dansçıyı bir bileşen olarak görerek her ikisini de koreografik bir sentezle oluşturmuştur. Bu belirlemeden yola çıkarak Schlemmer'in performatif anlayışında dansçının içinde hareket ettiği düzlem olmadan dansçı olmaz belirlemesi yapılabilir. Bu bağlama ek olarak, Schlemmer, dansçıların yollarını belirleyen konfigürasyonlar olarak tanımladığı ve bazı durumlarda dansçıların giydiği formlarla özdeş olan bir 'zemin geometrisi' fikrini vurgulamıştır (Schlemmer, 1990, s. 162). Schlemmer bu fikri ilk olarak 1926'da Dessau Bauhaus'ta ürettiği üçlü Uzay Dansında (Raumtanz) keşfetmiştir. Vücut şekli ve dans eden otomatin diyagramlaştırılmış dans pistinde hareket ederken ürettiği şekiller aynıdır. Schlemmer ayrıca çeşitli geometrik desenlere sahip halıları (özellikle satranç tahtaları), vücudu harekete geçirmek için ızgara benzeri bir tuval olarak kullanmıştır. Schlemmer, Aralık 1925 ortalarında yazdığı bir günlükte bu geometrik halının provalarda nasıl kullanılmasını gerektiğini şöyle açıklamıştır (Schlemmer, 1990, s.186):

...her alan numaralandırılacak ve dans sırasında numaralar seslendirilecek. Enstrümanlar için de benzer bir prosedür uygulanacak ve aynı şekilde renkler, alan ve benzerleri için de... Acil hedef: farklı alanları yöneten farklı ilkeleri keşfetmek.

2. Robert Wilson Estetiğ'in'de Oscar Schlemmer Etkisi

Robert Wilson, ağırlıklı olarak sahne sanatları alanında çalışmış Amerikalı bir yönetmendir. Bunun yanı sıra enstalasyon, resim ve heykelleriyle de tanınmaktadır. Wilson'ın yönetmenlik tarzı, bir ressam ve mimar olarak edindiği deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Bu deneyimler sayesinde çalışmaları geleneksel türlerin ötesine geçer. Delgado'ya göre; "Wilson, temsili sanatın istikrarına meydan okudu ve tiyatro, opera, film ve plastik sanatları birbirinden ayıran geleneksel sınırları kırdı" (Delgado, 1996).

Wilson genel olarak, dans-hareket, tiyatro, video, resim, heykel, enstalasyon, müzik ve mekâna özgü çalışmalar gibi birçok disiplinin tekniğini kullanır ve birleştirir. Wilson geleneksel bir tiyatro geçmişinden gelmediği için tiyatroya farklı bir değer sistemiyle yaklaşmaktadır. Çalışmalarının kökeninin Birleşik Devletler, Waco, Teksas'ta geçen hayatından başlayarak 1960'larda New York'taki ilk deneyimlerinin ve o zamandan beri yaptığı seyahatlerin de bir ürünü olduğu söylenebilir. Robert Wilson'ın çalışmaları birçok nedenden ötürü kendine özgüdür. Wilson'ın çalışmalarının en önemli özelliğinin, mekân ve hareket kullanımında yenilikçi olan görsel estetiği ve güçlü mimari bakış açısı olduğu söylenebilir. Işık kullanımı da Robert Wilson'ın çalışmalarında önemli ve aktif bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte ses tasarımı da Wilson'ın yenilikçi olduğu bir diğer önemli unsurdur. Wilson, eserlerinde imgeyi yaratmak için her alanda çok dikkatli ve spesifik davranmayı tercih eden bir sanatçıdır. Örneğin Wilson, dekorları inşa eden kişilerle yakın iş birliği içinde çalışır ve memnun kalmadığı ya da daha iyi bir şey olabileceğini düşündüğü bir dekoru yirmi kez değiştirir. Işıklandırma, Wilson'ın titiz gözleri nedeniyle olağandışı miktarda çaba gerektiren bir başka unsurdur.

Robert Wilson'ın çalışmaları birçok nedenden ötürü benzersizdir. Ses ve dil, Wilson'ın kullanmakta yine yenilikçi olduğu bir diğer önemli katmandır. "Wilson'ın estetiği... farklı sanat eserlerinin katmanlı unsurlarının bir birleşimidir" (Ebrahimian, 2004). Wilson'ın tarzının daha soyut bir unsuru olmasına rağmen, zaman da genel deneyimi tamamlamak için kullanılır. Wilson, dekor, kostüm ve ışık prodüksiyonlarında oldukça titiz davranan bir yönetmendir.

Wilson'ın sahnesinde her bir unsur diğerlerinden bağımsız olarak var olur; ancak unsurlar arasında bir bütünlük duygusu vardır. Ayrıntılara gösterdiği bu titizlikle, Robert Wilson'ın tiyatrosuna bakmak bir portreye, bir cansız nesneye ve bir manzaraya bakmak gibidir. Wilson'ın sahnesindeki her unsur bilinçli olarak oradadır ve metnin ya da yorumun bir parçasıdır. Eğer Wilson bir çift nesne sunuyorsa, bu ikisi arasında bir ilişki olduğu ve tek başlarına görülmemeleri gerektiği anlamına gelir. Wilson imgeyi yaratmak için açıkça tanımlanmış yapılardan, şekillerden ve formlardan yararlanır. Bu anlamda Wilson ile sahne görüntüsü bir metne dönüşmektedir. "Wilson'ın sahne imgesi, duruş, kostüm ve ışıkla keskin bir şekilde tanımlanmış, hepsi belirli bir ritme göre farklı bir şekilde hareket eden insan figürleri aracılığıyla yaratılır." (Ebrahimian, 2004, s. 16). Sanatçı günlük hareketler ve jestlerin yanında minimal ve tekrar eden hassas hareketler kullanır. Wilson'ın çalışmalarındaki hareketler son derece koreografiktir ve dans unsurlarını içerir. Wilson'ın hareketlerinin bu açıdan Oscar Schlemmer'in soyut danslarından etkilendiği söylenebilir. Schlemmer'in Triadic Ballet'indeki, koreografik anlayışı, dinamik görsel kompozisyonlar yaratmak için kesin ve stilize jestler kullanarak hareketin mekanla bütünleşmesini vurgulamıştır. Wilson'ın tiyatrosunda ise ayrıca ritüel ve görsel uyum duygusu uyandıran kasıtlı ve yavaş hareketlerle koreografiye titiz bir yaklaşım sergilenir. Schlemmer'in koreografik tekniklerinin etkisi, Wilson'ın hareket, zaman ve mekân arasındaki etkileşimi vurgulayan kasıtlı ilerleme ve jestsel dil kullanımında gözlemlenebilir.

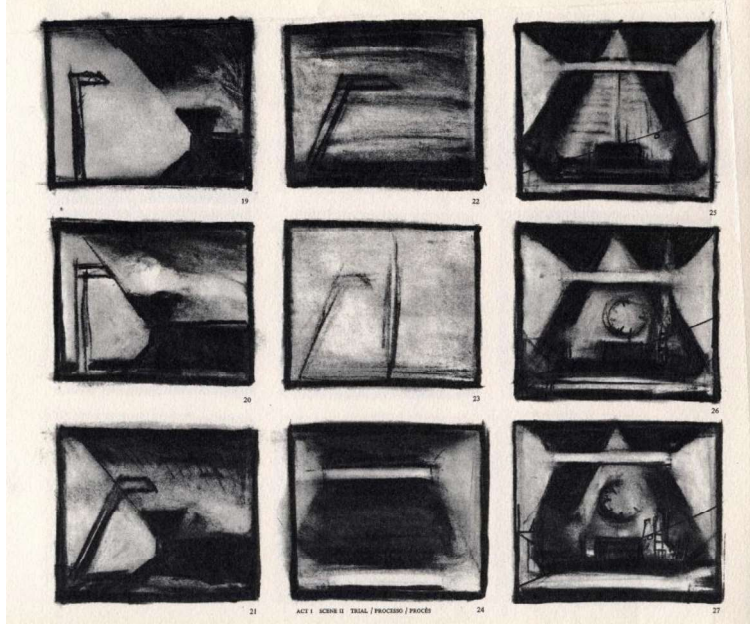
Wilson oyuncularına belirli açılar, şekiller ve sürelerle çok özel hareketler verir. Wilson'ın tüm çalışmaları hassas bir koreografiye sahiptir. Wilson çalışmalarının çoğunda ağır çekim kullanır. Bu kontrollü yavaşlık harekete ağırlık katar. Wilson'ın ağır çekim kullanımı Pilinszky'e göre (Pilinszky, 1992, s. 26-33), film ya da pandomim gibi değildir, daha güzel ve daha tehlikeli ve beceriksizdir. Bazı gözlemlere göre, Wilson'ın çalışmalarındaki girişler neredeyse hiç fark edilmez çünkü son derece yavaştır. Wilson sadece hareketin kendisiyle değil, hareketin etrafındaki mekanla da ilgilenir. Kişinin başının arkasındaki ya da kolunun altındaki boşluğun farkında olduğundan bahseder. Bu farkındalık harekete daha büyük bir ağırlık ve varlık kazandırır. Tek bir el hareketi, etrafında boşluk olduğunda ve izleyicinin dikkatini dağıtacak hiçbir şey olmadığında çok daha fazla ağırlığa sahiptir. Wilson sadece

hareketin kendisiyle değil, hareketin etrafındaki alanla da ilgilenir. Kişinin başının arkasındaki ya da kolunun altındaki boşluğun farkında olmasından bahseder. Bu farkındalık harekete daha büyük bir ağırlık ve varlık kazandırır. Tek bir el hareketi, etrafında boşluk olduğunda ve izleyicinin dikkatini dağıtacak hiçbir şey olmadığında çok daha fazla ağırlığa sahiptir. Bu yaklaşımıyla yine Schlemmer'in hareket tasarımıyla bir paralellikte olduğu söylenebilir.

Wilson tiyatroya ilk başladığında, ışık ve sahne tasarımı hareketten daha az bir rol oynamıştır. Daha sonra ışık ve sahne tasarımına yönelmiş ve bunları sahnenin bir unsuru olarak kullanmıştır. Einstein on the Beach (1976) adlı operasında ışık tasarımına yönelerek sahneyi aydınlatmaktan daha fazlasını yapmıştır. Işığı sahnenin bir parçası olarak kullanarak sahne boyunca oyuncularla birlikte hareket ettirmiştir. Wilson'ın hassas ışıklandırması, tam olarak istenen zamanı, açığı, rengi, yoğunluğu ve odağı elde etmek için zaman ve en küçük ayrıntılara dikkat gerektirir. Wilson zaman zaman ışığı, sahne görüntüsünün belirli unsurlarını vurgulamanın bir yolu olarak kullanmıştır (Ebrahimian, 2004, s. 37). Wilson'ın ışık ve ışığın nasıl davrandığı konusunda diğer yönetmenlerin çoğundan daha derin bir anlayışa sahip olduğu gözlenmiştir; ışık onun çalışmasında ve düşüncesinde başından beri önemlidir. Işık tasarımındaki hassasiyetiyle oluşturduğu geometrik düzlem Schlemmer'in sahne düzenlemeleriyle bu noktada benzerlik göstermektedir.

Wilson bir metinle çalışırken genellikle metni yorumlama konusunda endişelenmemektedir. Sözcükler, açıkça yorumlamasını gerektirmeyen bir güce sahiptir. Seyirci ya da oyuncu bu sözcükleri alabilir ve onları yorumlayıp yorumlamayacağını, nasıl yorumlayacağını seçebilir. Wilson, oyuncuya verdiği hareket ve ses çerçevesi içinde oyuncunun ne düşündüğü ve ne yaptığı ile ilgilenmez; ancak oyuncuda daha derin bir dikkat ve duygu seviyesi olduğunda bir fark görür. Wilson anlamı ya da olayların neden olduğu gibi olduğunu tartışmaz. (Ebrahimian, 2004, s. 20). Bu açıdan Triadic Ballet'deki sözsüz ama geometriye dayalı bir sahne yapısı anlayışı Wilson'da fazlasıyla mevcuttur. Robert Wilson'ın çalışmaları dans, müzik, görsel sanatlar ve geleneksel tiyatronun unsurlarını kullanır. Tiyatro yaratmanın bu alternatif yolu, izleme deneyiminin dinamiğini ve seyircinin dünyayı nasıl algıladığını değiştirir. Wilson'ın tiyatrosunda söz, görsel estetiğe hükmetmek için değil, onunla çalışmak için vardır. Bu bağlamda Wilson'ın sahne estetiği ve yazılı metnin rolü üzerine deneyler yaptığı sonucuna varılabilir.

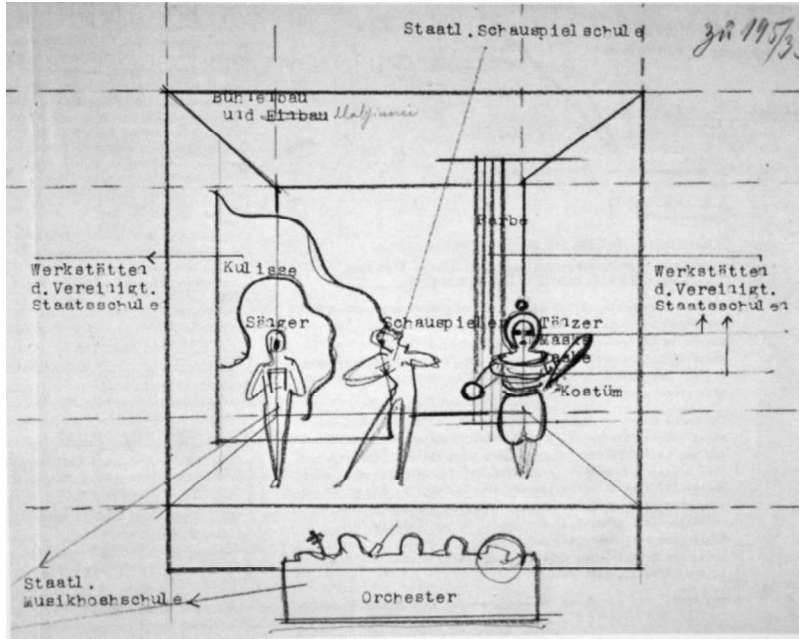
Hem Schlemmer hem de Wilson, minimalist ve soyut görsel kompozisyonlarla karakterize edilen ortak bir estetik duyarlılığı açısından birbirine benzemektedir. Triadic Ballet'nin parlak renkli, geometrik kostümleri kullanması, Wilson'ın sade ve stilize edilmiş görsellere olan tutkusuyla benzeşmektedir. Wilson'ın yapımları genellikle, Schlemmer'in insan vücudunu soyut şekillere dönüştürmeye odaklanmasını anımsatan, basit, tek renkli kıyafetler giyen oyunculara sahiptir. Bu estetik sinerji, Triadic Ballet'nin Wilson'ın görsel stili üzerindeki kalıcı etkisini göstermektedir. Robert Wilson yönetmenliğe çizim yaparak başlar. Bu çizimler setin, ışıklandırmanın ve genel sahne görüntülerinin başlangıcıdır. Aşağıda Wilson'ın 'Einstein on the Beach' için yaptığı eskizlerden birini göstermektedir.

Görsel 1. 'Einstein on the Beach' Robert Wilson sahne tasarımı eskizi

Bu teknik bir eskiz değildir, ancak ışık ve gölgeyi ve genel olarak dekor duygusunu gösteren bir eskizdir. Her şey Wilson'ın zihninden çıkmış ve zihninde var olmuştur. Dolayısıyla bu çizimler, çoğu yönetmenin başladığı yazılı bir metnin aksine, başlangıç için somut bir zemin sağlamaktadır. Wilson provalarında çok aktiftir. Çok fazla hareket eder ve oyuncular her hareketi doğru yapana kadar onlara gösterir ve onları düzeltir. Wilson'ın sürecindeki bir sonraki adım, bir jestler kitabı ya da bir dizi hareket geliştirmek ve metinle ayrı ayrı çalışmaktır; ancak bu iki unsuru ayrı ayrı geliştirdikten sonra onları katmanlandırır. Bu ayırım, hareket ve sözcüklerin birbirinden bağımsız olmasını sağlar ve Wilson'ın çalışmasında daha fazla karmaşıklık yaratır. Bu yaratım süreci ve ön prodüksiyon sürecinde Oscar Schlemmer ile bir paralellik gösterdiği gözlenmiştir. Bir ressam olarak Schlemmer yine Triadic Ballet için eskizler yapmıştır. Yaptığı bu eskizler metinsel bir yapıdan ziyade harekete ve genel atmosfere yönelik bir çalışmadır. Triadic Ballet metne ve dramatik yapıya karşı bir deneysel duruştur. Bu sahneleme yapısı Robert Wilson'ın sahne yapısında da kendini göstermektedir. Aşağıda gösterilen Triadic Ballet için çizilmiş olan eskizler Schlemmer'in sahne yaklaşımıyla, Wilson'ın sahneleme pratiği arasındaki benzerliğe örnek gösterilebilir.

Görsel 2. Oscar Schlemmer'in Triadic Ballet sahne tasarımı eskizi

Wilson sahnelemesinin başlangıcında hareketi ve yazılı metnin nasıl seslendirileceğini geliştirirken spontane davranır; ancak prova sürecinde ayrıntıları daraltır. Bu sürecini şöyle açıklamıştır (Bathrick, 2006):

Bir kadın oyuncunun on sekiz saniye boyunca başını kaşıyıp gülümsemesini sağladım. Sonra elini on iki saniyede aşağı indirirdi ve sonra elini yedi saniye boyunca ağzına götürürdü. Yani görsel kitap buydu. Sonra üzerine bir metin koydum (içine değil) "böylece kanayan elleriyle sevdiği adamın fotoğraflarını parçalayacaktı" ya da onun gibi bir şey. Olanlar ilginçti, çünkü metinle başlamış olsaydım muhtemelen bu hareketleri, bu jestleri asla düşünemezdim... Paralel oldukları ve kendileri için var oldukları doğru, . . . ama bu paralel olayların düzenlenme şekli rastgele değil. Oyunda bir kadının çığlık atmasına izin verirdim ama "Sevdiğim erkeklerin fotoğraflarını parçalamak istiyorum" diye bağırmasına izin vermezdim. Kadınlar aynı anda gülümsüyor olsalardı bunu yapabilirdim ... her şeyi kasıtlı bir yapı olarak sonlandırmak için.

Bu spontane yaklaşım Oscar Schlemmer'de de mevcuttur. Özellikle Triadic Ballet'deki harekete dayalı sahneleme biçiminde bunu gözlemleyebiliriz. Sanatçı hareket biçimlerini kendi matematiğine dayandırmış olmasının yanında, deneysel yaklaşım konusunda oyuncuların hareketinde bir özgürlük alanı da bırakmıştır. Wilson'ın oyuncuları profesyonel ve profesyonel olmayanlardan oluşmaktadır. Öncelikle profesyonel olmayan oyuncularla başlamış, ancak daha çok profesyonelleri dahil etmiştir. Delgado'ya göre (Delgado, 1996):

Wilson işlerde her iki grubun da avantajları ve dezavantajları olduğu söylenebilir. Profesyoneller, Wilson'ın sağladığı yapının altında ince bir karakterizasyon sunmuştur, ancak aynı zamanda çok fazla düşünme eğiliminde oldukları söylenebilir. Wilson'ın sıklıkla karşılaştığı bir sorun, profesyonel bir oyuncunun kendi bedeninin benzersizliği duygusundan yoksun olmasıdır.

Yine Schlemmer de Triadic Ballet'de profesyonel olmayan oyuncuların yararlanmıştı. Bu bağlamda her iki sanatçının da harekette özgünlük ve özgürlük için kılıpılmış oyuncu yaklaşımının dışına çıkmak için profesyonel oyuncuların dışında oyunculara yer vermiş olabilecekleri düşünülmüştür.

Schlemmer'in Triadic Ballet'i, temel olarak geometrik bir uzam içerisinde inşa edilmiştir. Oyuncuların kullandığı kostümler insan bedenini soyutlaştırmaktadır. Bu soyut dönüşüm, sahnede estetik bir uyum sağlar. Burada temel olan minimalist estetik, beden bir geometrik forma dönüşmesiyle yaratılır. Benzer şekilde, Robert Wilson da minimalizm düzenleyici bir estetik anlayışa sahiptir. Wilson'ın sahnelerinde ve gösterilerinde, genel olarak sade ve tek renk kostümler kullanılır. Bu sade kostümler, hareketin ve jestlerin ön plana çıkmasına izin vererek, gereksiz ayrıntılardan arındırılmış bir tasarım estetiği yaratmak içindir. Wilson'ın sanatında, sade ve stilize edilmiş hareketlerin yanı sıra kitleme ve duraksamalar da önemli bir rol oynamaktadır. Bu da minimalizm ilkelerine bağlılığını göstermektedir. Wilson'daki minimalist yaklaşımın köklerinde Schlemmer'in izini görmek bu yüzden olasıdır. Her iki sanatçı da ayrıca sahne tasarımında minimalleştirmeye yönelir. Schlemmer'in Triadic Ballet'i, soyut sahneler ve matematiksel konfigürasyonlarla oluşur. Sahne, figürlerin etkileşimde bulunduğu soyut nesne ve proplar bir araya gelir. Buna benzer şekilde, Wilson'ın sahne tasarım ve düzenlemelerinde de minimalist set tasarımı mevcuttur. Wilson sıklıkla stratejik olarak takıntılı biçimde nesne ve negatif boşluk kullanarak, sahnenin görsel olarak etkileyici bir çerçevesini oluşturur. Her iki sanatçı da sahnenin soyutlanmasına vurgu yaparak sahnenin stilize bir ifade alanı olduğunu ortaya koyar.

Sonuç

Oscar Schlemmer ve Robert Wilson, her biri benzersiz sanatsal katkılarıyla performans sanatı dünyasının iki etkili figürüdür. Schlemmer, 20. yüzyılın başlarında Bauhaus hareketiyle ilişkilendirilen öncü bir sanatçı iken, Wilson yüzyılın ikinci yarısından günümüze önde gelen bir tiyatro yönetmeni ve tasarımcısı olarak ortaya çıkmıştır. Farklı dönemlerine ve geçmişlerine rağmen, Schlemmer ve Wilson arasında gözlenebilecek dikkate değer bağlantılar ve etkiler mevcuttur. Her ikisinin de etki alanlarından biri, hareket ve mekân arasındaki ilişkinin keşfidir. Schlemmer'in Triadic Ballet'i, koreografisi yapılmış hareketlere ve insan vücudunun soyut formlarla bütünleşmesine yaptığı vurguyla, Wilson'ın yapımlarındaki harekete yaklaşımının temelini atmıştır. Her iki sanatçı da hareketin ifade potansiyelini anlayarak, seyirciye anlamı iletmek ve duyguları uyandırmak için kasıtlı, stilize jestler kullanmışlardır. Her ikisi de kendi dönemine göre öncü ve yenilikçidir. Bununla birlikte hem Schlemmer hem de Wilson, performans deneyiminin ayrılmaz bir parçası olarak mekânın önemini farkındadır. Schlemmer'in Triadic Ballet'de kullandığı yenilikçi soyut setler ve geometrik konfigürasyonlar, geleneksel sahne tasarımı kavramlarına meydan okumuş ve Wilson'ın tiyatro mekânlarına yaklaşımını etkilemiştir. Minimalist dekorları ve negatif alana gösterdiği özenle tanınan Wilson, Schlemmer'in sanatçıları, nesnelere ve seyirciler arasındaki mekânsal ilişkiyi keşfetmesinden ilham almıştır. Oscar Schlemmer ve Robert Wilson arasındaki estetik paralellikler, minimalist bir yaklaşım paylaşımlarıyla belirginleşir. Minimalist görsel içerikler, sade kostümler ve stilize hareketler her iki sanatçının da sahne prodüksiyonlarında ortak temalar olarak görülmektedir. Schlemmer'in Triadic Ballet'indeki bu estetik tasvirler, Wilson'ın tiyatrosunda minimalist bir yansıma olarak karşımıza çıkmaktadır. Triadic Ballet'nin Robert Wilson'ın tiyatrosu üzerindeki derin etkisi, estetik ilkeler, koreografik teknikler ve mekânsal düzenlemelerdeki çarpıcı benzerliklerde açıkça gözlemlenmiştir. Schlemmer'in harekete, kostüm ve ışık tasarımına ve mekânın bütünleşmesine yönelik yenilikçi yaklaşımı, Wilson'da önemli bir yankı uyandırarak onun eşsiz sanatsal vizyonunu şekillendirdiği söylenebilir. Triadic Ballet'nin Wilson tiyatrosu üzerindeki kalıcı mirasını anlayarak, çağdaş performans sanatının evrimi ve Schlemmer'in çığır açan katkılarının kalıcı etkisi hakkında daha derin bir anlayış kazanabiliriz. Oscar Schlemmer'in Triadic Ballet'si, çağdaş performans sanatının gelişiminde önemli bir rol oynamış ve sanatçıları üzerinde etki bırakmıştır. Schlemmer'in yenilikçi estetik anlayışı, dansın bedensel ifadesini dönüştürerek ve minimalist sahne tasarımıyla birleştirilerek yeni bir görsel dilin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.

Bu etki, Robert Wilson gibi çağdaş sanatçıların çalışmalarında izlenebilir. Bununla birlikte Schlemmer'in sanatsal yaklaşımını yansıtan bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Bathrick, D. (2006, 6 15). Robert Wilson, Heiner Müller, and the Preideological. *New German Critique* 98, 2(33), s. 65-76.
- Delgado, M. (1996). *In Contact With the Gods?: Directors Talk Theatre*. Manchester: Manchester University Press.
- Ebrahimian, B. (2004). *The Cinematic Theate*. Scarecrow Press.
- Gropius, W. (1961). *Theater of the Bauhaus*. Wesleyan University Press.
- Lahusen, S. (1986, 10 5). Oskar Schlemmer: Mechanical Ballets? *Dance Research: The Journal of the Society for Dance Research*, s. 65. <https://www.jstor.org/stable/1290727> adresinden alındı
- Pilinszky, J. (1992). *Conversations with Sheryl Sutton: The novel of a Dialogue*. Manchester: Caranet Press.
- Schlemmer, O. (1978). *The Mathematics of Dance*. Massachusetts Institute of Technology.
- Schlemmer, O. (1987). *The Theatre of The Bauhaus*. Wesleyan University Press.
- Schlemmer, O. (1990). *The Letters and Diaries of Oskar Schlemmer*. Northwestern University Press.
- Sutil, N. S. (2014). Mathematics in Motion: a Comparative Analysis of the Stage Works. *Dance Research*, s. 29-30.
- Theartstory. (2023, 05 03). *The Art Story*. 2023 tarihinde theartstory.org: <https://www.theartstory.org/artist/schlemmer-oskar/> adresinden alındı

Görsel Kaynaklar

Görsel 1.

https://images.squarespacecdn.com/content/v1/52797371e4b0f7d3b5b349c7/1388789032384-PURWNHIT3VGE2SK4SP3N/EOB_Storyboard003.jpg

Görsel 2.

<https://slvisualresources.tumblr.com/post/25022994404/oskar-schlemmer-triadic-ballet-set-and-costume>